

Knud Fabricius

1875 – 1967

Siden Dansk historisk Fællesforenings tilblivelse har *Knud Fabricius'* navn været knyttet til dens virke. Allerede inden foreningen blev oprettet i 1909 havde professor *Camillus Nyrop*, der blev dens første formand, overtalt den unge historiker dr. Fabricius til at blive dens sekretær. På denne post blev det Fabricius, der i samråd med skiftende bestyrelsesmedlemmer førte foreningens arbejde ind i det spor, den siden har fulgt. I det tilbageblik, der er trykt i dette tidsskrifts tyvende bind (s. 361–70), har Fabricius fortalt, at det især var hans sans for folkelig historie og et ønske om at bygge bro mellem videnskaben og den folkelige forskning, der fik ham til at påtage sig sekretærhvervet.

Som sekretær tilrettelagde Knud Fabricius foreningens årsmøder. De startede glansfuldt i det dengang stærkt historisk interesserede Kolding 1911. Med årene udviklede disse møder sig til en kulturhistorikernes rigsdag. Under Fabricius' ledelse tiltrak de i lige høj grad amatørhistorikerne og fagets professionelle dyrkere. Her mødtes de amtshistoriske samfunds foregangsmænd med provinsmuseernes pionerer og skolede arkivfolk. Det førte til gensidig opmuntring, til vejledning og igangsættelse af nye undersøgelser.

En varig støtte til det samarbejde, som årsmøderne ville fremme, blev tidsskriftet »Fortid og Nutid«. Dets herlige navn skyldes foreningens anden formand, professor *Hans Olrik*, der allerede 1911 havde afløst Nyrop. Men ideen til tidsskriftet var Fabricius', og på hans forslag blev det sat i gang 1914. Undertitlen blev, som den siden har været, »Tidsskrift for Kulturhistorie og Lokalhistorie«. Som sådant var dets grænser i indledningen til første hefte klart afstukket til alle sider. Som sådant udfyldte det et tomrum, og dette tom-

rum er i det halve århundrede, tidsskriftet har virket, forvandlet til et rigt skatkammer.

Da Hans Olrik i 1920 trak sig tilbage som formand, var der ingen tvivl om, at Knud Fabricius, nu professor og regensprovst, måtte blive hans efterfølger. Den snes år, hvor Fabricius var formand, var præget af en egen stabil ro i foreningens arbejde. I »Fortid og Nutid«s referat af årsmødet 1922 (IV, s.203) stod der, at formanden i sin beretning havde sammenlignet forholdet mellem styrelsen og medlemmerne med de lykkelige ægteskaber, hvorom der intet andet er at melde, end at alt går støt og roligt. Billedtale som denne var et hyppigt tilbehør i professor Fabricius' taler, men her passede billedet. Også på forholdet inden for styrelsen. Styrelsesmøderne foregik ikke sjældent i provstejligheden på Regensen. Dens lune hygge forplantede sig til deltagerne. Også de virkede som et harmonisk hele. Samme år som Fabricius var blevet formand, var museumsmanden, magister *Chr. Axel Jensen* og Stednavneudvalgets leder, *Gunnar Knudsen*, kommet ind i styrelsen. Begge stod, så længe de levede, som medlemmer af »Fortid og Nutid«s redaktion. De var med til at give styrelsens ansigt et roligt og forklaret skær, som kun lejlighedsvis blev forstyrret af de skiftende sekretærer. I øvrigt var det i pagt med tidsånden, at styrelsen for en »paraplyforening«, der skulle stå som fællesnævner for uensartede foreninger og institutioner, ikke måtte være for emsig med ideer. Det kunne virke formynderisk, en tankegang, der lå Fabricius og hans fæller i styrelsen fjern.

Alligevel blev formandens lignelse med billedet af det lykkelige ægteskab hårdt prøvet ved årsmødet fem år senere. Museums mændene ville nu have deres egen forening. Formanden så heri en alvorlig krise for Fællesforeningen. Skilsmisse blev dog undgået. En form for sameksistens blev opnået. Den har siden stået sin prøve.

De følgende kriseår var ikke særlig gode år for foreningen. Det var svært at skaffe penge. Det hæmmede initiativet. Fabricius selv blev stærkt optaget af krævende forsknings- og undervisningsopgaver. Han ønskede at gå. Men medlemmerne ville ikke undvære ham som formand. De betragtede ham alle som deres enhedsmærke, og han bøjede sig og blev. I 1941 var hans beslutning dog uigenkaldelig. Knud Fabricius trådte tilbage som formand. Samtidig blev han udnævnt til foreningens æresmedlem.

Sidste gang Knud Fabricius mødtes med sine gamle venner i Dansk historisk Fællesforening var ved jubilæumsårsmødet i København 1959. Her fortalte den 84-årige historiker livfuldt og usvækket erindringer fra sin sekretærtid.

I det festskrift, som Dansk historisk Fællesforening udgav til Knud Fabricius' 70-årsdag 1945, står skrevet, at Fabricius' videnskabelige og nationale interesser spænder så vidt, at hans arbejde for Dansk historisk Fællesforening kun har været en lille del af hans virksomhed. Det er rigtigt. Få danske historikere har udfoldet en flid som Fabricius. Ligesom det tidsskrift, han grundlagde, spænder over både kulturhistorie og lokalhistorie, er begge disse beteg-

nelser brændpunkter i hans forfatterskab. Som kulturhistoriker følte Fabricius sig nær knyttet til *Troels-Lund*. Han skrev en bog om ham, og han sørgede for at få hans hovedværker udgivet eller genudgivet. Han genudgav også sin fader *Adam Fabricius'* to binds Danmarkshistorie for Folket (1914), et udslag af den sans for folkelig historie, som var næret allerede i hans barndomshjem. Hans politiske indstilling var liberalt-konservativ. Som forsker følte han sig i stor gæld til *Kristian Erslev*.

Brændpunkterne i Fabricius' lokalhistoriske forskning og forfatterskab blev de tabte landsdele Skåne og Sønderjylland. På disse områder var hans forskning dybtgående. Hans ungdomsarbejder om Skånes Overgang fra Danmark til Sverige, hvoraf andet bind i 1906 skaffede ham doktorgraden, nåede han at fuldføre med tredje og fjerde bind i sin høje alderdom. Af Sønderjyllands historie behandlede han tidsrummet fra 1805 til 1864 i det store fem binds værk, i hvis redaktion han deltog. Et tredje felt, hvor hans indsats var banebrydende, var den ældre enevælde. Den behandlede han i bøgerne »Kongeloven« (1920), »Griffenfeld« (1910) og i Schultz Danmarkshistorie. Hertil kom enkeltafhandlinger om middelalderhistorie og emner fra antikkens historie.

Ved Københavns Universitet virkede Fabricius som professor i historie fra 1915 til 1945. Hans gamle elever fra dette tidsrum kan bevidne, at ingen af deres lærere kunne stå mål med professor Fabricius i flid og hjælpsomhed. Hans forelæsninger var ikke så spændende og inspirerende som f. eks. *Erik Arups*, men de var nyttige. Fabricius nød ubetinget tillid hos de historiestuderende. Den samme tillid og hengivenhed vandt han hos studenterne på Regensen og hos den kreds i Dansk historisk Fællesforening, der lærte ham at kende på årsmøder og i nært samarbejde.

Roar Skovmand